

Deelrapportage ontheffing artikel 68 Flora- en faunawet

Ontheffing: Ganzen
Specificatie: Winterganzen (grauwe ganzen- *Anser anser*, kolganzen -*Anser albifrons*- en brandganzen -*Branta leucopsis*)
Periode: 1 november 2014 t/m 28 februari 2015
Zaaknummer: 2014-006997

Foto: grauwe ganzen van E. op den Dries

L. Schrauwen
Adjunct secretaris FBE Gelderland
Deventer, 12 juni 2015

Inleiding

Volgens artikel 69 van de Flora-en faunawet (Ff-wet) dient de Faunabeheereenheid Gelderland (FBE) jaarlijks over het gebruik van ontheffingen te rapporteren. Met de onderhavige deelrapportage rapporteren wij over de wijze waarop van de ontheffing 'ganzen' gedurende de winter van 2014-2015 gebruik is gemaakt. Rapportages als deze liggen ter inzage bij de provincie en zijn te downloaden vanaf de website: www.faunabeheereenheid.nl/gelderland.

In april 2014 is het nieuwe faunabeheerplan (FBP) ganzen in goed overleg met de aan de FBE Gelderland verbonden partijen tot stand gekomen en aan de provincie ter goedkeuring aangeboden. Op 28 oktober 2014 hebben Gedeputeerde Staten het FBP goedgekeurd en de FBE voor een periode van 5 jaar een ontheffing verleend. De ontheffing heeft betrekking op grauwe-, kol- en brandganzen.

In het FBP en de ontheffing wordt onderscheid gemaakt naar zomer- en winterganzen. Onder winterganzen worden grauwe ganzen (*Anser anser*), kolganzen (*Anser albifrons*) en brandganzen (*Branta leucopsis*) verstaan die in Nederland overwinteren (trekganzen) of die jaarrond in Nederland verblijven (standganzen). In de winterperiode (de maanden november, december, januari en februari) staat het bieden van rust aan ganzen centraal en vindt er nadrukkelijk geen standregulatie plaats en is slechts sprake van gerichte schadebestrijding. Deze deelrapportage gaat specifiek over het gebruik van de ontheffing gedurende de winterperiode, van 1 november 2014 tot en met 28 februari 2015.

Doel

Decennia lang veroorzaken de grote aantallen ganzen die in Nederland verblijven schade aan landbouwgewassen. Om de schade te beperken heeft de provincie Gelderland de grauwe gans, kolgans en brandgans op de provinciale vrijstellingslijst geplaatst. Volgens de 'Verordening schadebestrijding diersoorten in Gelderland' is het grondgebruikers toegestaan deze 3 ganzensoorten in WBE-werkgebieden opzettelijk te verontrusten, met uitsluiting van 15 september tot 1 april in aangewezen ganzenopvanggebieden en alle Vogelrichtlijngebieden, m.u.v. de Veluwe.

Als verontrusten niet afdoende werkt, staat de ontheffing 'ganzen' toe deze ganzensoorten gedurende de winterperiode met ondersteunend afschot te verjagen ter voorkoming en beperking van schade aan bedrijfsmatig geteelde landbouwgewassen.

Beschikbare machtiging

In de voorschriften van de ontheffing 'ganzen' staat beschreven aan welke voorwaarden moet worden voldaan om ganzenafschot te kunnen plegen. De voorschriften van de ontheffing zijn opgedeeld in 3 delen:

1. een algemeen deel waarin o.a. het machtiging gebruik, de identificatie en de registratie worden beschreven. Ook de regelingen omtrent gebiedsplannen, plannen van aanpak en werkplannen zijn in het algemene deel opgenomen;

2. Een deel dat specifiek is bedoeld voor de overzomerende ganzen (ook wel zomerganzen genoemd);
3. Een deel dat specifiek is bedoeld voor de overwinterende ganzen (ook wel winterganzen genoemd).

Het FBE-bureau heeft via het digitale faunaregistratiesysteem (FRS) de machtiging 'schadebestrijding winterganzen 2014-2015' op voorhand naar de WBE's waar deze op betrekking heeft, doorgeschreven. De WBE-secretaris schrijft vervolgens de machtiging door naar de jachthouders. De jachthouders kunnen op hun beurt de machtiging doorgeven aan de jacht(akte)houders. Zij beslissen samen met de grondgebruiker of er noodzaak is om de machtiging in te zetten.

Grondgebruikers kunnen de machtiging ook rechtstreeks via het faunaschaderegistratie-systeem (FSR) aanvragen. In dat geval spreken we over een perceelsgebonden machtiging.

Foto: kolganzen van J. Walhout

Restricties en verruimingen

Ten aanzien van de Ff-wet bieden de voorschriften die specifiek zijn bedoeld voor de winterganzen geen verruimingen, maar wel restricties, waaronder:

- Het schadebestrijdingsgebied is beperkt naar ganzensoort en WBE;
- Afschot is vanaf een half uur voor zonsopgang tot 12.00 uur toegestaan;
- Binnen foerageergebieden is ganzenafschot niet toegestaan;
- Het aantal geweerdgers op een schadeperceel van 3 ha is beperkt tot 3;
- Het maximale aantal te schieten ganzen is per schadeperceel per dag bepaald op 10;
- Overvliegende ganzen mogen niet worden geschoten;
- Het nemen van minimaal twee preventieve maatregelen bij kwetsbare gewassen is verplicht.

In vogelrichtlijngebieden (samen met Habitatrichtlijngebieden ook Natura-2000 gebieden genoemd) is in de winterperiode vergunning van de Natuurbeschermingswet (Nbwet) nodig voor het gebruik van het geweer. Een aantal WBE's beschikt sinds de winter van 2014/2015 over een dergelijke vergunning.

Gedragen besluit FBE-bestuur

Hoewel het landelijk ganzenakkoord eind 2013 is gesneuveld, is in Gelderland de insteek gebleven om dicht bij het akkoord te blijven. Het FBE-bestuur heeft uitgebreid stilgestaan bij de invulling van de winterrust voor de trekganzen. Schade aan overjarig gras in de wintermaanden is in Gelderland aanzienlijk. Afschot van ganzen op schadepercelen met overjarig gras zou een logisch gevolg kunnen zijn. Voor de terreinbeherende organisaties in het FBE-bestuur wijkt afschot op overjarig gras in de winter te ver af van het oorspronkelijke akkoord. Het bestuur heeft unaniem besloten de beoogde winterrust een faire kans te geven en aan de voorschriften extra beperkingen op te leggen. Gedeputeerde Van Dijk was bereid een goede financiële garantstelling voor schade in de winter toe te zeggen. Zo is afgesproken dat in rustgebieden 100% van de schade wordt vergoed en daarbuiten 100 i.p.v. 95% plus teruggave van het eigen risico van €250.

Zodoende werd voor de winter van 2014-2015 het uitgangspunt: winterrust voor trekganzen. Ganzen mochten niet worden verontrust of geschoten in foerageergebieden en vogelrichtlijngebieden (de rustgebieden). Buiten deze gebieden was verjagen met ondersteunend afschot toegestaan, maar slechts op percelen met kwetsbare gewassen (zoals wintergraan, koolzaad en nieuw ingezaaid grasland), en als er vooraf preventieve maatregelen waren getroffen. Op overjarig gras was alleen afschot van grauwe ganzen mogelijk.

Foto: brandganzen van P. Berghuis

Resultaten gebruik machtiging 'schadebestrijding winterganzen 2014-2015'

Met het opstellen van het FBP is opnieuw gekeken naar de schadehistorie waarbij gebruik is gemaakt van de getaxeerde schadecijfers van Bij12- unit Faunafonds. Hieruit bleek dat niet in alle WBE's

belangrijke schade aan landbouwgewassen heeft voorgedaan. In de voorschriften is vermeld in welke WBE's een of meerdere ganzensoorten met ondersteunend afschot verjaagd mogen worden. Zo mag in het kader van schadebestrijding de grauwe gans in 34 WBE's worden gedood, de kolgans in 31 WBE's en de brandgans in 19 WBE's, zie bijlage I: 'Overzicht schadebestrijdingsgebied per ganzensoort'.

Het FBE-bureau heeft deze WBE's op voorhand van een machtiging voorzien, waarin de belangrijkste voorschriften beknopt zijn herhaald. Het is de verantwoordelijkheid van de jacht(akte)houder om in de voorschriften na te lezen welke ganzensoorten hij/zij mag bejagen en onder welke voorwaarden. Normaliter faciliteert de WBE-secretaris ook hierin.

Vijfendertig van de 49 WBE's hebben deze machtiging ontvangen. Daarvan hebben 32 WBE's de machtiging naar een of meerdere jachthouders doorgeschreven.

Machtigingen op WBE-niveau		
gemachtigde WBE's	ingezet door WBE's	percentage gebruik
35	32	91%

Tabel 1: verhouding toegewezen en geactiveerde machtigingen

Zie bijlage II: 'Overzicht gebruik machtiging schadebestrijding winterganzen 2014-2015'.

Grondgebruikers kunnen ook rechtstreeks bij het FBE-bureau een perceelsgebonden machtiging aanvragen. Voorafgaand aan een toekenning vindt eerst afstemming met de desbetreffende WBE plaats, het is normaliter mogelijk om van de WBE een algemene machtiging te verkrijgen.

Dit jaar ontving het FBE-bureau ongebruikelijk veel aanvragen voor een perceelsgebonden machtiging. Deze aanvragen werden bij het melden van schade in FSR automatisch aangemaakt, zonder dat de grondgebruiker de intentie had een machtiging aan te vragen. Merendeel van de grondgebruikers had al een jager die in het bezit was van een algemene machtiging, waardoor het aanvragen van een perceelsgebonden machtiging overbodig was en door ons werd geweigerd. Er zijn 64 perceelsgebonden machtigingen aangevraagd, 15 daarvan zijn aan 10 verschillende grondgebruikers toegekend. De resultaten van het gebruik van deze machtigingen zijn aan die van de WBE's toegevoegd, zie bijlage II.

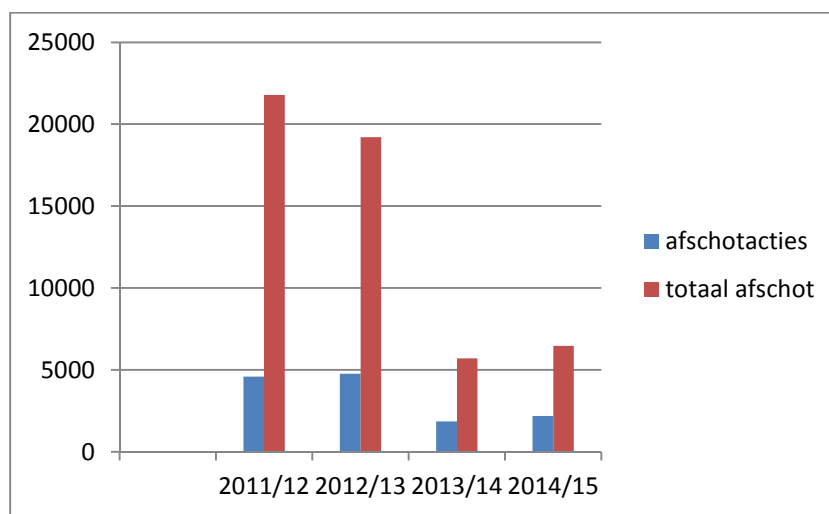
Met 253 geactiveerde machtigingen hebben de jachthouders in samenwerking met jachtaktehouders (combinanten, gastjagers, uitvoerders, etc.) 1.000 verjaagacties en ruim 2.000 afschotacties uitgevoerd. Er zijn 6.500 winterganzen geschoten, een stijging van 14% t.o.v. vorig seizoen.

Acties		Afschot naar ganzensoort			
verjaagd	bejaagd	grauwe ganzen	kolgans	brandganzen	totaal aantal
999	2.195	4.587	1.786	99	6.472

Tabel 2: het aantal genomen acties en afschotresultaten

Om de ganzen te verjagen is afschot (bejaging) van een of enkele dieren per schadeperceel afdoende. Gemiddeld zijn 3,0 ganzen per afschotactie gedood, wat ruim beneden het maximum ligt van 10 exemplaren per schadeperceel per dag. Daarbij dient te worden opgemerkt dat in dit rapport alle preventieve maatregelen die de ganzen verstoren of verjagen, ook bejaagacties waarbij geen afschot heeft plaatsgevonden, tot verjaagacties worden gerekend.

Grafiek 1 laat zien dat het totaal aantal genomen afschotacties (excl. de verjaagacties) in lijn ligt met de vorige winterperiode, maar beduidend lager dan de winterperiodes van 2011/12 en 2012/13. Ook blijft het aantal geschoten ganzen op het niveau van vorige winterperiode (een daling van 22.000 naar ca. 6.000 overwinterende ganzen).

Grafiek 1: aantal afschotacties en geschoten ganzen per winterperiode

Mogelijke redenen voor de sterke daling van de afschotaantallen zijn:

1. Een verkorte machtigingsperiode met 2 maanden. De normaal sterk schadegevoelige maanden oktober en maart vallen sinds 2013/14 buiten de winterperiode;
2. Door de milde winters van 2013/14 en 2014/15 zouden ganzen mogelijk ander foerageergedrag hebben vertoond;
3. De beperkende voorwaarde; het tijdelijk niet toestaan van afschot op overjarig grasland in de winter van 2013/14 en het respecteren van winterrust voor trekganzen in de winter van 2014/15;
4. De jachtsluiting van 3 weken in 2014*;
5. De Natuurbeschermingswet legt extra beperkingen op in Vogelrichtlijngebieden en verhoogt zo de regeldruk dat sommige jagers afzien van afschot (ook gevoed door angst iets verkeerd te doen en het risico dat de jachtakte wordt ingetrokken).

*Op last van het Ministerie van Economische zaken is jacht, beheer en schadebestrijding met ca. 3 weken (november/december) gesloten ter voorkoming van verspreiding van de vogelgriep. De jachtsluiting heeft een negatieve invloed op het afschot gehad, of het invloed heeft gehad op het schadeniveau valt nog te bezien, de schadecijfers van deze winter zijn nog niet bekend.

Preventieve maatregelen

De machtigingen zijn verleend onder voorwaarde dat voor schadepercelen met kwetsbare gewassen minimaal 2 door Bij12-unit Faunafonds aanbevolen maatregelen zijn getroffen, waarvan een akoestisch en een visueel. Deze preventieve maatregelen moesten in ieder geval in het veld aanwezig zijn en op een doelmatige manier in werking zijn gesteld alvorens verleende machtigingen actief te

Foto: grauwe ganzen van G. Bredewold

mogen gebruiken. Op percelen met overjarig gras werd menselijke aanwezigheid voldoende geacht.

Praktisch iedere WBE heeft voldoende akoestische én visuele maatregelen getroffen. De volgende akoestische maatregelen zijn ingezet: menselijke aanwezigheid met of zonder hond, knallers, vuurwerk, handen geklap, vogelafweerpistolen, schriklinten/koorden, (landbouw-)voertuigen, vuurwerk en claxon. En de gebruikte visuele maatregelen zijn: menselijke aanwezigheid met of zonder hond, stokken met linten/vlaggen, valk, laser, (landbouw-) voertuigen, flietsmolens en vogelverschrikkers.

De genomen preventieve maatregelen zijn per WBE uitgewerkt in bijlage III.

Faunaschade

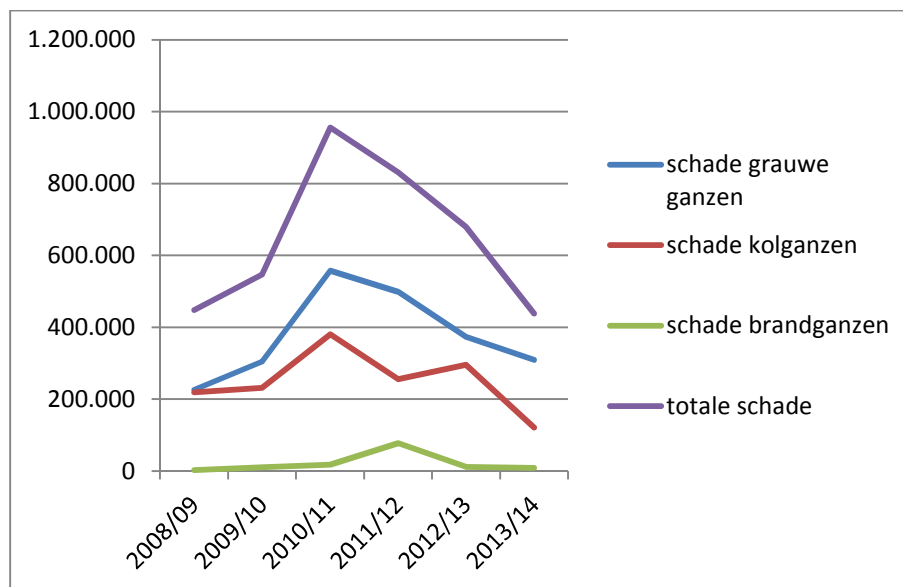
Uit de getaxeerde faunaschadecijfers, aangeleverd door Bij12-unit Faunafonds, blijkt dat de afgelopen 6 winterperiodes (de maanden november, december, januari en februari) winter ganzen voor ca. €4 miljoen landbouwschade in de provincie Gelderland hebben veroorzaakt. Het gemiddelde ligt op €650.00 per jaar. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de prijzen van de landbouwgewassen per jaar kunnen variëren.

Onderstaande tabel 3 geeft een detailweergave van de schade per ganzensoort per jaar. Met de ingang van het nieuwe FBP en dus vanaf deze rapportage hebben de cijfers betrekking op de ontheffingsperiode van na het Ganzenakkoord (november t/m februari en niet van oktober t/m maart) zodat in de toekomst de cijfers goed met elkaar te vergelijken zijn. Het betreft getaxeerde bedragen (€), welke niet overeen hoeven te komen met de uitgekeerde bedragen. De cijfers zijn afkomstig van Bij12-unit Faunafonds.

getaxeerde schade in €	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
schade grauwe ganzen	225.813	304.512	557.661	498.320	373.379	309.275
schade kolganzen	219.340	231.633	380.034	255.126	295.216	120.661
schade brandganzen	2.869	10.981	17.932	77.220	11.141	8.488
totale schade	448.022	547.126	955.627	830.666	679.736	438.424

Tabel 3: Getaxeerde ganzenschade per ganzensoort in de provincie Gelderland van 2008 t/m 2014

Grafiek 2 maakt duidelijk dat de meeste schade in de winterperiode van 2010/11 is voorgevallen en dat de grauwe gans een zeer groot aandeel daarin heeft. Na de piek in de winter van 2010/11 is het schadeniveau dalende.

Grafiek 2: Verloop ganzenschade (€) van 2008 t/m 2014 (november t/m februari)

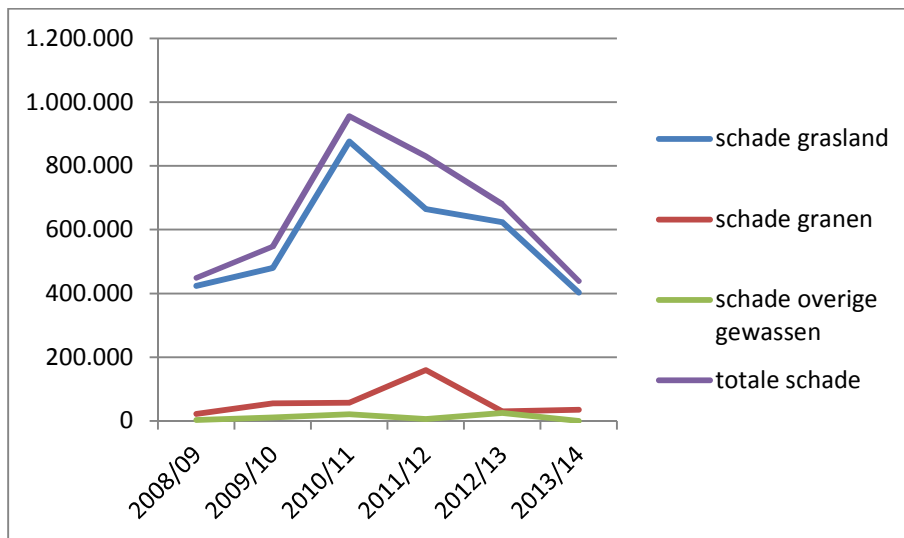
Wat het effect is geweest van het gebruik van de ontheffing op de landbouwschade is nog niet te noemen, de faunaschadecijfers van de tweede helft van 2014 en die van 2015 zijn nog niet (volledig) door Bij12-unit Faunafonds verwerkt. Het is te verwachten dat de uitgekeerde bedragen hoger zullen uitvallen gezien de financiële toezeggingen van de gedeputeerde (zie gedragen besluit FBE-bestuur).

Faunaschade aan grasland

Dat ganzen veel schade aan landbouwgewassen veroorzaken is algemeen bekend. Maar hoe verhoudt de schade zich naar het type landbouwgewas in de winterperiodes? 92% van de schade betreft schade aan blijvend grasland en nieuw ingezaaid grasland. De schade aan overige gewassen is marginaal.

getaxeerde schade in €	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
schade grasland	423.942	480.248	876.588	664.790	623.479	403.087
schade granen	21.789	55.423	57.699	159.554	30.570	35.337
schade overige gewassen	2.887	11.455	21.341	6.268	25.687	0
totale schade	448.618	547.126	955.628	830.612	679.736	438.424

Tabel 4: Getaxeerde ganzenschade per gewas in de provincie Gelderland van 2008 t/m 2014

Grafiek 3: Verloop totale ganzenschade per gewassoort van 2008 t/m 2014

De schade aan grassen (blauwe lijn) vertoont een sterk stijgende lijn naar een piek in de winter van 2010/2011, waarna de schade blijft afnemen. Mogelijke verklaringen zijn:

1. De verhoogde afschotactiviteiten in de zomerperiodes;
2. Ganzen vertonen ander foerageergedrag door de milde winters;
3. Verschuiving van schade naar oktober en naar maart*;

*Voor Bij12-unit Faunafonds en beleidsmatig wordt de schadeperiode gebruikt van voor het Ganzenakkoord zijnde van 1 oktober tot en met 31 maart.

*In 2013 is de oktobergrasregeling komen te vervallen. Het jaar 2012 is dus het laatste jaar geweest dat het najaarsgras (grasschade in de maand oktober) nog is getaxeerd en uitgekeerd.

Opgemerkt moet worden dat door het invoeren van het behandelbedrag van €300 per 1 oktober 2014 er een afname wordt verwacht van het aantal gemelde en getaxeerde schades. De schadecijfers van afgelopen winter zijn echter nog geheel verwerkt.

Conclusie

Op 1 november 2014 is het nieuwe faunabeheerplan ganzen 2014-2019 in werking getreden en daarmee ook de nieuwe ontheffing, die qua voorschriften is opgesplitst naar winterganzen en zomerganzen. Voor deze winterperiode heeft het FBE-bestuur besloten een nadere beperking van de

voorschriften in te stellen, waarbij winterrust voor trekganzen het uitgangspunt is. Het plan werd gesteund door de financiële garantstelling van de Gedeputeerde.

De machtiging 'winterganzen' is ten opzichte van voorgaande jaren niet meer in de gehele provincie inzetbaar, maar alleen in die WBE-werkgebieden waar zich eerder schade heeft voorgedaan. Totaal hebben 35 WBE's op voorhand deze machtiging ontvangen, per WBE is bepaald welke ganzensoorten bejaagd mogen worden. Grondgebruikers hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om rechtstreeks bij het FBE-bureau een perceelsgebonden machtiging aan te vragen. Dit jaar kregen we zeer veel onvolledige aanvragen binnen, veroorzaakt door een onduidelijke vraagstelling in het digitale faunaschaderegistratiesysteem. Hierover is contact gezocht met Bij12-unit Faunafonds.

91% van de WBE's, die op voorhand van een machtiging waren voorzien, hebben de machtiging actief ingezet. Het totale afschot (ca. 6.500 stuks) ligt 14% hoger dan vorig seizoen, maar ligt beduidend lager dan voorgaande jaren. Hieraan liggen diverse oorzaken aan ten grondslag; administratieve (verkorte machtigingsperiode), politieke (Nbwet, jachtsluiting door vogelgriep) en natuurlijke (onvoorspelbaarheid van de natuur zelf).

In vergelijking met vorig seizoen hebben jacht(akte)houders en uitvoerders iets meer verjaag- en bejaagacties ondernomen, maar is ten opzicht van voorgaande jaren, veel lager. Of deze verminderde inzet (en afschot) zich de komende jaren voorzet is nog niet te zeggen.

De grauwe gans veroorzaakt veruit de meeste schade en met name aan grasland. De totale getaxeerde schade in de winterperiode van 2013/2014 kwam uit op ca. €440.000, wat lager is dan voorgaande jaren. De verwachting is dat de daling zich niet door zal zetten, maar dat de totale uitgekeerde schade over afgelopen winterperiode, mede door de provinciale financiële regeling, weer zal stijgen.

Aanbeveling

Op 1 november is de nieuwe ontheffing ingegaan. Vele voorgaande aanbevelingen zijn daarin verwerkt. Onze huidige aanbevelingen betreffen ontwikkelingen die zich afgelopen winter hebben voorgedaan en die niet voorzien waren.

De combinatie van ontheffing Ff-wet en vergunning Nbwet maakt dat jagers een hoge regeldruk ervaren en daardoor mogelijk van verjaag- bejaagacties afzien. We willen met de provincie nagaan op welke punten we de situatie kunnen verbeteren.

De opgelegde jachtsluiting heeft een negatieve invloed gehad op de schadebestrijding. Bij een eventueel volgend geval van vogelgriep zou er meer afstemming moeten zijn tussen het Ministerie van Economische zaken, de provincies en de FBE's. Tevens bevelen wij meer maatwerk aan.

Deze zomerperiode gaan we bekijken wat de afschot- en vangacties hebben opgeleverd en hoe we met de ontheffing voor de komende winter 2015/2016 zullen omgaan.